

премошћење

Владимир Шубин

ТАМО, НАД ДУНАВОМ...

Ове белешке на немачком језику, у њлавој свесци на линије, дошле су до мене сасвим случајно. Свеска је лежала на дну омање кућије са књиџама, коју сам заједно са њеним садржајем добио за неколико евра једног дана, док сам базао по бувлџој пијаци. Дошло ми се елегантно издање „Јада младог Вернера”, сџари водич по њодунавским градовима, и још неколико инџересантних примерака. Био сам већ код куће кад сам у кућији приметио свеску њлавих корица; хџедох да је баџим, али се њосле леџимичног прегледа предомислих. Сада не знам да кажем шџа ме је њо њада сџречило; у сваком случају, одложио сам куџљене књиџе и ближе њривукао речник. Тешко сам одгонеџао нејасан рукоџис, али ускоро нисам могао да њрекинем чиџање: са њожуџелих сџраница све јасније ми је звучао глас сџарог човека, који је џачку свеску изабрао за чувара своје њредсџрџине исџовесџи.

Рукоџис није имао наслов; осим личних имена, у осџалом сам се џрудио да се држим ориџинала.

Јуче је опет долазио господин Шрајтер. И опет ама-бап-ништа! Већ три недеље тапкају у месту, пресипају из шупљег у празно, а јадна Ди три недеље лежи на Западном гробљу... Не могу да нађу убицу. А ја никако не могу са столице у спаваћој соби да склоним одећу која

је остала да виси од дана њене смрти – њену омиљену сукњу боје цикаме и плетени жакетић, рођендански поклон њене сестре Марте. Ди га је одмах обукла и у њему остала за празничним столом. И Марта, и тај њен пријатељ, који се недавно пензионисао и благоизволео, напокон, да предложи Марти да живе заједно, и то после петнаест година, током којих је она сваки дан очекивала тај предлог, а он, изговарајући се послом и свакакве друге околности – од обичних до космичких – одлагао то питање на следећих шест месеци, настављајући да редовно долази на суботњу вечеру и исто тако тачно да је оставља после недељног ручка, значи и тај ћелави гмизавац, који се свих тих петнаест година мувао око сестре Ди, рекао је да јој жакетић јако лепо стоји. Он јој је стварно лепо стајао, али гмизавац то није разумео; шта може да разуме једно тако мизерно створење које никада није волело, та егоцентрична ништарија, недељни утешитель безнадежно усамљених баба-девојака. Ни Ди га није волела, али је сажалењавала Марту и чак јој хвалила гмизавца – види како је пажљив, зове те понекад и преко недеље, пита како си...

Била је прелепа у том жакетићу. Али нико није смео то да помиње, нико није смео да прља својим интонацијама без надахнућа и баналним брбљањем то чију сам величину могао да оценим само ја.

Ди је пунила педесет осам и ми смо јој желели још много година здравља. Ко би могао да претпостави да су јој била суђена само још три дана...

Шрајтер је рекао да ће обавезно наћу убицу, али да је то тешко, јер истрага показује да ју је убио случајни пролазник, без икаквих мотива, највероватније нервно оболео човек који је пролазио поред клупе недалеко од куће, где је она те вечери седела; извукао је нож и задао јој три удараца. Шта му је требало да убија жену у годинама? Да ли је викала? Нико ништа није чуо и нико ништа није видео. Шрајтер каже да је умрла за два минута. Последњи ударац је био прецизан и донео јој лаку смрт. Они сада копају по болничким картотекама, траже људе склоне немотивисаним убиствима. Проучавају спискове недавно пуштених из затвора. Покушавају да наћу иглу у пласту сена – паз' да не наћу... Стручњаци сматрају да трећи ударац одаје професионалног убицу, али Шрајтер не верује, сматра да је у питању чиста случајност. Професионалац мора да има мотив...

Слушао сам Шрајтера полузатворених очију. Нервирају ме његова доберманска вилица и минђуша у уху. Не сме полицајац да има минђушу у уху! Иначе – ђавола ће наћи! На растанку ми је пружио руку: „Држите се, хер М. Знам како вам је тешко... Са покојном супругом сте срећно живели... држите се... још ћемо се видети...” И оде. Ја остадох, седећи затворених очију. „Срећно живели”? Откуд господину полицијском иследнику такве информације и шта је тиме, заправо, хтео да каже?

Ди је имала двадесет четири године када смо се упознали. Ја, наравно, памтим не само годину, него и дан, месец и сат нашег сусрета. Јул, дванаести, година: хиљаду деветсто шездесет прва. Око подне. Стари Улм, обала Дунава. Немилосрдно сунце. На њој лагана љубичаста хаљина и велики, бели шешир, који јој одлично стоји. Са другарицом је. Ситним гугљајима пијуцкају светло пиво из кригли, без престанка пуше америчке цигарете...

Питао сам смем ли да седнем за њихов сто. Летимично ме погледавши, она потврдно климну главом и настави усредсређено и тихо нешто да прича својој саговорници. Ја сам поручио пиво и печену свињетину, и не знам зашто, трудио се да не гледам у њиховом правцу. Невелика тераса ресторана налазила се на стрмој обали реке и била је ограђена балустрадом – испуцалим бетонским стубовима и давно нефарбаним металним решеткама, обавијеним бршљаном. Друга обала је била ниска и одавде изгледала као маштовит тепих од црепова који је понављао обресе кућа и целих квартова. Помислих како би после ручка требало да одем тамо, у стари део града, да изблиза погледам њихову знамениту катедралу, са звоником, највишим на свету, и стару градску кућу, али ће највероватније још увек бити вруће, и мораћу да се вратим у хотел, а обилазак знаменитости ћу морати да оставим за вече. Био сам страшно жедан, пекло је сунце, а уз све то осећао сам и некакав унутрашњи немир, чији узрок нисам могао да нађем, док нисам поново срео њен летимични поглед. Ништа посебно; није била никаква неописива лепотица – симпатично овално лице са крупним зеленкастим очима, светла права коса која јој је испод шешира падала на рамена. Ја већ одавно нисам био у том сентименталном узрасту када се верује у љубав на први поглед – имао сам скоро тридесет. Али је у њеним очима блеснуло нешто блиско и давно заборављено. Преда мном је била непозната и истовремено блиска особа... То се не може лако објаснити... асоцијација са неким јаким, али заборављеним, дечјим или младалачким утиском – уличним, домаћим или из књиге, а можда, како тврди Марта, којој сам то неколико година касније много пута причао, сигнал из прошлог живота – њега, међутим, не треба тумачити само као знак срећног добитка, он може да буде и упозорење, подсећање на грешку из прошлости; чини ми се да се она просто начитала не претерано паметних књига. Марта је уствари жена припроста, али обдарена необичном осетљивошћу и добронамерношћу. И сестру своју је увек јако волела... Када ме је Ди оставила, ја сам понекад ишао код Марте; наравно, не викендом, када се тамо појављивао гмизавац.

Са Дунава се зачула музика, и ми видесмо како поред нас, на великом сплаву, украшеном цвећем и гирландама од грана, пролази дувачки оркестар, а за њим цела поворка – ланац сплавова, на којима су за дугачким тесаним столовима седели празнично одевени људи; била

су тамо бурад са пивом и димио се роштиљ, гости су певали, а неки и играли. И Ди, као и многи око нас, стаде да им маше, да гласно и шаливо коментарише, и, да ли од њеног изненадног покрета, да ли од неочекиваног налета ветра, њен велики пешир са широким ободом одједном се нађе с друге стране балустраде, и ритмично се вртећи мало на једну, мало на другу страну, поче да се спушта према води. Неки се подигоше са клупа, пратећи његов лет и саосећајно се смешећи. А она, у коју је у том моменту загледило било толико очију, одговарала је на осмехе, коментаре, у почетку ћутке – климала је главом, ширила руке, смејала се, а затим је неочекивано пружиła преко стола руку мени и представила се. Мени се – од узбуђења или од буке – учинило да је рекла „Ди Клајн.” „Имате ретко име”, приметих ја. Она зачуђено подиже обрве: „Шалите се? А мени се чини да се овде свака трећа девојка зове Хајди.” „А, Хајди!”, узвикнух ја, „а мени се учинило да сте рекли Ди.” „Ди?”, насмеја се она, „То звучи помало азијатски, али ако хоћете...” И она поново устаде, искоси очи и још једном ми пружи руку: „Ди Клајн.” „Клаус.”

Следеће године смо се венчали. До тада је она завршила факултет и вратила се у Минхен, где су јој живеле мама и сестра, а после свадбе се преселила у мој стан у Золну, на јужном крају града. А све то време, док је она још била у Улму, ја сам путовао код ње чим сам имао прилике, и сваки пут смо ишли у онај ресторан и седали за онај сто, и зими, када је тераса била пушта, свеједно смо на њу свраћали и помињали бели пешир и дуго се љубили – сада је то било „наше место”.

Како сам често маштао о њему после! Колико пута сам у бесаним ноћима сањарио како ћемо опет тамо да одемо, и, прекидајући једно друго, препричавањемо како је полетео према Дунаву бели пешир и како је неко са слава покушао да га дохвати, и како смо се касније спустили и ишли дуж обале, претпостављајући да је талас од неког туристичког бродића могао да га избаци на обалу, и како смо разговарали, скачући с теме на тему, и ја сам јој говорио да је Хајди веома лепо име, али ако се стварно свака трећа девојка у том граду тако зове, онда је боље да је ја зовем Ди, тим пре што она не личи ни на једну девојку коју знам, не само у том граду, него на целом свету, и како смо затим стигли до пријатних улицица старог града и како се тамо њена довитљива другарица одједном сетила да има неодложна посла, и како смо се одмах, без икаквог чуђења и жаљења с њом опростили...

И све те године које смо провели одвојено, ја само маштао о томе. И онда, кад се она вратила, када је поново спавала у нашој постељи, држао сам је, уснулу, за руку, брисао непослушне сузе и сећао се „нашег места”. Више јој нисам предлагао да одемо тамо. Она је и раније, готово одмах после свадбе, почела да одбија, а поготову после толико година... „Ти си претерано сентименталан”, рекла је једном

озбиљно, штавише, помало изнервирано. А други пут чак грубо: „Ти немаш другог посла, кад опет спомињеш тај глупи шеншир?” И ја сам схватио да је „наше” престало да буде „наше”, и постало само „моје”. Отада сам на *сеніиименіиална* путовања у Улм ишао увек сам, у својим сећањима, или уз помоћ старог водича који сам имао среће да нађем у једној књижари.

На обали Дунава старе куће са шпицастим крововима покривеним црепом и са забатима, и торањ катедрале, који се уздиже високо над свима њима... – све то чини слику једног старог швапског градића и зове се Улм. Као и у време Беблинга* (*каменорезац који је учествовао у градњи улмске катедрале), он још увек стоји овде, стари град рајха над Дунавом. Све у њему као да се конзервирало: природа и црте града, генерације становника и њихове куће. И људи имају иста таква лица, каква су сликали Мулчер и Цајтблом, Сирлин и мајстор Хартман... (Александер Халмајер, 1922)

Разгледао сам албуме старих мајстора и тражио Ди. Не... могло се наћи само нешто што издалека подсећа... али...* (*део текста је прерцтан и немогуће је прочитати.)

Али најснажнији улмски утисак оставља катедрала... Град је за њу тек околина. Она стоји у центру, као Краљ-сунце сред своје свите, као да хоће да каже: „град – то сам ја”... Торањ види све. Он надгледа цео швапски свет. Загледа такође и у срце града, у његова уска дворишта и углове... (Александер Халмајер, 1922)

То се догодило пола године после наше свадбе. Увече се није појавила код куће, није дошла на вечеру, није се ни јавила. Склонио сам све са стола, не могавши ни залогај да прогутам. Вратила се у једанаест, кад сам се већ спремао да телефонирам њеној мами или сестри. Све то време страшне претпоставке су се у мојој глави смењивале још страшнијима – падање у несвест у трамвају, одвезена у болницу. Не! Несрећан случај: ударила су је кола. Ужаснут, одбацивао сам те мисли, палио цигарету на цигарету и покушавао да се смирим – вероватно се просто нашла са Мартом, и случајно су отишле у биоскоп и не могу одатле да се јаве... Или не са Мартом... Или не у биоскоп... Отварао сам њен ормар, мазио њену одећу... бубњало ми је у глави, полазиле су ми сузе... Појавила се као да се ништа није десило, питала шта има ново у свету (управо су ишле вести, које ја, наравно, нисам слушао), и, не

сачекавши одговор, ушла у купатило. Када је изашла, у кућној хаљини, насмејана, нешто певушећи, ја само што је нисам ударио. „Шта је са тобом данас?“, упита ме. „Где си била?“ „Хајде, не прави сцене, просто сам шетала, зар немам право једноставно да прошетам градом по овако лепој зимској вечери, а? Зашто си тако мрачан?“ „Ниси се јавила, и цело вече нисам знао шта је са тобом...“ „Покушала сам да ти се јавим, али један телефон није радио, а други ми је појео новчић...“ И она пође у спаваћу собу, као да се ништа није десило... Ја је стигох у скоку, окренух према себи и ударих јој шамар. Она посрну, отргну се, и, не скидајући кућну хаљину, леже у кревет, лицем надоле...

Прошао је мучан дан – без сна, без заједничке јутарње кафе (ја сам од куће одлазио сат раније него она, али се она обично будила за доручак, пратила ме до врата, а онда се туширала), под зачуђеним погледима колега, који су једва поверовали да су моје упаљене очи, посивело лице и промукао глас последица лаке прехладе. И као да ми се подсмева – тај понижавајући пролив који као да је хтео да моју драму преведе у жанр трагикомедије. Могао сам тог јутра да останем код куће, али нисам знао како да се понашам, и просто сам побегао, а онда сам на послу био бесан на себе што нисам остао, бројао сате и минуте до краја радног времена – срце ми је замирало док сам чекао тај момент када ћу поново прећи праг стана и видети је, чекао сам и бојао се – хиљаду пута сам оживљавао и умирао... И већ у таксију, кад је ауто скренуо у нашу улицу и остало је било три минута вожње, из читавог тог хаоса што се наталожио у души, искристалисала се једна – беспопштена – убеђеност: готово је, она је отишла.

Отишла је... сада заувек. Синоћ сам био код ње, склонио са гроба опале гране, дуго са њом разговарао... помињао и то вече...

Није дошла у предсобље, него је из кухиње тихо довикнула: „здрavo“. Викнула без емоција, као да је ставила рецку на некој листи: и ја сам ту. „Како си?“, нисам препознавао свој глас. И не сачекавши одговор, истим таквим дрвеним звуцима процедих: „Опрости ми, Ди...“ Она се појави на вратима: „И ти опрости мени, Клаус...“ И затим, после загрљаја и суза („немој, молим те...“ – шапутала је, бришући ми длановима очи и љубећи их), после грозничавог смеха, када смо, плашећи се да се поново приближимо оном главном, препричавали једно другом страшне појединости тог дана и она се у почетку силно смејала мом проливу, а затим помиловала по глави и рекла „јадничак мој“, после јаког чаја који је одмах скувала са циљем да ме излечи, после свега тога она ми рече: „Мораш да ме схватиш... Ја нисам кућна мачка, то није мој, да тако кажем, профил. Мене гуши одмереност свакодневице – било какве. Схвати, човек мора понекад, што се каже, да се

'откине с ланца': да побегне са часова или да заборави да мора мужу да спреми вечеру и у пет до осам укључи телевизор да не пропусти новости дана, на крају крајева – да се напије (мада мени то не прети, знаш да не пијем). Не знам како да ти то објасним... Синоћ, кад сам се возила трамвајем, у вагон је, одједном, на сва врата истовремено *нагрнуо* (не могу да нађем другу реч) цео оркестар, је л' можеш да замислиш? Ушао је неочекивано, свирајући, сви су били одевени у карневалске костиме... Замисли! У почетку се нервираш – каква је то бука, не дају ти да читаш, али бука постепено добија црте усаглашене мелодије, згуснутог, узбудљивог ритма... двадесеторо људи удара у бубњеве – малецне, средње, огромне, равне, угнуте, трбате... Из свега тога израста сазвучје ритмичне мелодије од које не можеш да се отргнеш, која се понавља и нараста као код Равела, готова да се сваког часа прекине и... опет узима маха. Ја сам пропустила станицу, и тек на улици схватила да не идем само ја за оркестром... било нас је све више, и ишло смо послушно као она деца из бајке..." – „Али зашто ми се ниси јавила? Зашто ниси помислила да сам и ја способан да се 'откинем с ланца'?... ја бих дошао... кренуо бих са тобом..." – „Можда сам и могла да се јавим... два пута сам то неуспешно покушала да урадим, али не зато да те позовем, већ само кратко да те упозорим да нећу доћи на вечеру... а онда сам решила да више не покушавам... ти би почео да ме испитујеш *шпиа и како*, зашто гладна лутам по улицама... све је то дивно и красно, само, схвати: у тој ситуацији то би све покварило... Ја те волим, веруј ми, али ти мораш да рашчистиш са собом, јер је то несумњиво слабост – та твоја бојазан да се у неком завијутку моје душе који ти не знаш или у комадићу мог дана који си ти испустио из вида крије некаква претња... То је највероватније љубомора, мада се ти увек смејеш љубоморним мужевима и себе не сматраш таквим..." – „Ја?..." – „Ђути још минут", она ме узе за руку, „и саслушај ме, прича још није готова... Ја сам се јуче љубила са једним Французом! Смири се", она се насмеја и стегну ми руку, „он је такође ишао за оркестром, и кад је музика престала, обратио ми се на лошем немачком – питао ме је како да дође до хотела, појма није имао где се налази и у ком правцу треба да иде. Ја сам пристала да га одведем, тим пре што ми је било успут. Он је из Марсеја, инжењер је, ту је на службеном путу. Недавно се развео, страшно воли своју ћеркицу, показао ми је фотографију, још је мала, има две године... Били смо смрзнати и изгладнели, и он је предложио да одемо у ресторан. Обоје смо се још налазили под утиском те музике, тих ритмова, и нисмо желели да се враћамо у реалност... А онда, кад смо се растајали..." „Где? У његовој хотелској соби?" „Не буди блесав, на станици, наравно, кад смо изашли из ресторана", она се намршти и пусти ми руку. „Питао ме је да ли ћемо се опет видети. И ја сам му одговорила да нећемо, јер сам приметила да сам му се свидела,

јасно сам му се свидела. И онда је он рекао: *насмеши ми се за расцјанак*, ја сам се насмешила, а он се сагнуо, лако ме пољубио у усне и отишао, отишао без освртања...”

Не, ја сам све то схватао, нисам је осуђивао, и више се нисмо враћали на тај догађај. Само сам је с времена на време замишљао – како, као омађијана, иде у гомили за тим костимираним оркестром, и себе – како корацима премеравам стан, лудим, остављен, и у том тренутку њој непотребан... Нисам себи дозвољавао да одем предалеко, терао сам те визије и понављао да не тражим никакву претњу ни у њеним мислим, ни у поступцима – како у онима који су ми познати, тако и у непознатима.

Зашто је господин Шрајтер пробушио ухо? Читао сам, наравно, у новинама и видео на телевизији да је данас актуелна таква урођеничка мода – још мало па ће и у нос минђуше да стављају... И како се то слаже са униформом? Или су иследници ослобођени обавезе да је носе? Шрајтер, у сваком случају, долази у обичној одећи. Вероватно му је нешто више од тридесет... Интересантно: да ли му је то прва самостална истрага? Три недеље тапка у месту: нема мотива, нема убице, нема оружја којим је напад изведен, нико никог није видео. До ђавола! Не изгледа ништа посебно, али – или се нешто прави, или сам ја престао да разумем младе... Овако ме је питао: „Ви никада нисте пред спавање излазили на свеж ваздух заједно са супругом?” – „Како да не, излазио сам – понекад.” „Зашто нисте пошли тог дана? Били сте заузети?”, чекао је кад ћу рећи како сам на телевизији гледао тај њихов идотски фудбал или решавао укрштене речи у вулгарном „Билду”, који њему увек штрчи из џепа. „Слушао сам Моцартов *Реквијем*...” „Ре...” – он се загргну, заблену се у мене, и после неког времена процеди: „Је л’ било добро извођење – на телевизији или на радију?” – „Било је добро, али је било овде”, ја му показах мој стари грамофон са плочама.

Синоћ сам поново читао *Оцима клоуна*, нисам могао да заспим скоро до свитања... Бел је био идол наше генерације, велики лиричар... Ди је то разумела... Имала је истанчан укус. Она никад не би посегла за оним шљаштећим штивом, које у дебелим свежњевима из библиотеке Золна тегли она ћорава кокошка, апотекарка Плех са спрата изнад нас. Последњих година сам често читао Ди наглас пред спавање. Поново смо прочитали *Верјера*, кога су многе генерације запоставиле, Клајста... не могу свега да се сетим. Или смо слушали музику... чини ми се да су Шекспирови сонети последње што сам јој читао два дана пред смрт.

Љубав је мој грех, твоје све што вреди –
Мржња је спрам тог мога што грех крије.

Али свој преступ са мојим пореди –
Видећеш да он за осуду није.

Бар не са усана твојих, што су славне –
Руј скрнавиле, к’о моје, а биле
Печат за лажне завете љубавне.
И благо с туђег лога односиле.

Дај да те волим, к’о што волиш и ти –
Те што ти очи маме и залуде.
Да л’ можеш срца милостива бити

Да и свет према твојем, исти буде?
Ако затражиш то што не даш сада,
Нек’ те одбију, слично, други тада.*

Њено тело је наша сусетка, апотекарка Плех. Она је увек за-
тицала Ди на тој клупи кад се враћала после вечерњег дежурства. Њих две
би мало попричале, и заједно кренуле кући. Ја бих гледао кроз прозор, и,
видевши их на стази што је водила према нашој згради, стављао бих чај-
ник. Кад би се задржавале, ја бих се љутио на причљиву апотекарку. Тог
пута их није било јако дуго, а затим су се зачуле полицијске сирене...

Опет је долазио Шрајтер. Тера ме да још једном размислим да ни-
је неко претио Ди, писмено или телефоном. Она можда није директно
о томе говорила, али ја сам могао да приметим нешто необично. Она-
ко успут је додао да су суседи стварно те вечери код мене чули музику,
мада нису сигурни да је био Моцарт. „Нисам ваљда и ја сумњив?” – „Ма,
ха’јте молим вас, драги хер М, то је, разуме се, формалност... Видите,
за сваку истрагу је неопходно направити потпуну макету, да тако каже-
мо, театра кривичног дела – означити све фигуре, њихов положај, на-
правити верну копију околине. Звезде на небу ме, на пример, у овом
случају не интересују, али месец, као извор светла, већ заслужује одре-
ђено интересовање... А такође и ред вожње аутобуса, на пример. Уби-
ца је, је л’ да, могао да оде аутобусом?” – „Наравно”, сложих се ја. – „О,
тешко да је... Зато што је следећи аутобус после смрти ваше жене био
тек за четрдесет минута. А у вашем делу града, удаљеном од центра,
нема никаквог другог градског транспорта. Одмах смо испитали воза-
ча, и он инсистира да је прошао поред стајалишта јер на њему није би-
ло никог. Наравно, злочинац је могао да оде колима, или бициклом,
или, на крају крајева, пешице. Али и ауто морамо да искључимо.

---

* Препев Стевана Раичковића.

Фрау Плех, ваша сусетка, затворила је апотеку, као и увек, тачно у девет. Управо у том тренутку је, како су установили експерти, наступила смрт. Фрау Плех је нашла вашу суспругу после дванаест минута. Све то време је ишла улицом која води према скверу, на ком је убиство већ било извршено, и није срела никог, а такође није приметила ни било какав ауто да се удаљава. Она је скоро сигурна у то. Тако да је, највероватније, починилац отишао на другу страну, то јест стазом која од сквера води према вашој згради. Али тада бисте га ви, хер М. морали приметити, јер сте сами рекли да имате обичај да на прозору чекате жену из шетње. Он је, наравно, могао да прође и кроз грмље сквера у правцу запада, али би тада доспео на територију школе, а тамо би га видео домар, који је чистио двориште под светлом рефлектора и јаке месечине... ” – „Чистио двориште? Живим овде неколико десетина година, и, верујте ми, знам мање-више све и сваког у околини, и, ако ме памћење не вара, школско двориште се увек чистило после подне, одмах после часова.” – „О... немојте да се узбуђујете, хер М... Савршено сте у праву, али је домар тог дана, на велику жалост, одвезао у болницу своју жену која је имала срчане сметње; тамо се задржао дуго, док јадници није било боље, и вратио се кући тек око осам увече. Пола сата му је отишло на лаку вечеру, после које је изашао у двориште... и тако је постао једна од тих личности чије фигурице заузимају одређено место у театру кривичног, како сам дозволио себи да се изразим, дела... Карте су распродате... Завеса се диже тачно у девет и спушта после дванаест минута, репродуковане су све реалије трагедије која само што се одиграла – сквер, клупа, асфалтирана стаза, школско двориште, месечина... Ту су, обратите пажњу, сва лица – фрау М. седи на клупи, домар чисти школско двориште, ви, уз звуке *Реквијема* (каква фатална коинциденција, хер М, зар не?) гледате кроз прозор, фрау Плех окреће кључ у кључаоници апотекарских врата... Али где је зликовац?.. Верујте, нема невидљивих злочинаца... И публика ће бити незадовољна ако не сазна ко је починилац. Публика плаћа карте, или, ако хоћете, порез. За сада можемо да јој саопштимо само то да ваша жена није била опљачкана; са собом није имала ништа драгоцено. Такође није била уплашена појавом злочинца, иначе би домар чуо њен крик. Можда јој је пришао неко кога добро зна? Неко, ко такође добро зна да ће се фрау Плех појавити тек за дванаест минута... То су, наравно, само претпоставке... Него, ја сам вас заморио, хер М... Извините... И верујте ми, ја веома саосећам са вама и нисам желео да будем суров... Све што сам вам сада напричао звучи цинично блиском човеку убијене, али схватите, свака опседнутост је у стању да у човеку убије осећај за меру... а ја... ја сам опседнут идејом да нађем злочинца...”

Пасау је познат и богат град на ушћу Ина у Дунав... Дунав овамо долази са стране швапских брда, Ин се слива са Алпа, који деле Немачку и Италију; он се овде улива у Дунав и одриче се свог имена. Град је веома издужен и био би скоро острво кад би се од Ина до Дунава прокопао канал – реке се налазе на растојању од неких петсто корака. Преко Ина води дрвени мост на шеснаест стубова; он повезује стари део града и нове квартове на другој обали. Други мост је на Дунаву... тамо иза њега протиче још један рукавац, тамних вода... Секући трећи део града, та река се такође, испред епископског двора, отприлике наспрам Ина, улива у Дунав. Тако се на једном месту спајају три реке, и зато су стари Римљани граду дали име које значи газ, прелаз... (Силвио Пиколомини, 1444)

Брод је испловљавао тачно у шест увече. У Пасауу је пљуштала киша, па смо одустали од шетње по једном од најшармантнијих градова Доње Баварске, оставили кола на паркингу и са коферима се упутили на брод. За речно бродарство била је то прилично велика лађа, са двама палубама и надградњом, блиставо бела чак и под мрачним олујним облацима...

Карте сам резервисао три месеца раније, и, кад их је туристичка агенција послала, ставио сам коверту на јастук Ди која ништа није подзревала – мало изненађење, десетодневно путовање по Дунаву на белој лађи, на трогодишњицу нашег познанства. Обавезно бисмо допловили до *оног* места да је наш брод ишао од Пасауа на запад, али је туристичка агенција имала другачији аранжман, на исток, по маршрути Пасау–Беч–Братислава–Будимпешта... Ди се обрадовала... мада бих се ја на њеном месту, вероватно, обрадовао мало више...

Габриела и Мартин су били мало млађи од нас двоје. Запазио сам их следећег јутра, док сам шетао по палуби. Брод се купао у сунцу и ништа није подсећало на јучерашње невреме. У белим шортсевима и мајицама, поцрнели, обоје спортски грађени, самоуверених опуштених покрета и уздржаних осмеха... на њима се оцртавала благословена хармонија идиличног целог наше околине, које је у себи сакупило плаветно небо и чисто сунце, плодност зелених дунавских обала и шаренило вода реке што полако тече... Тако сам ја замишљао древне Грке који су се окупљали на такмичења у част моћног Зевса. Ја иначе ни сам склон фантазијама тог типа, али су то вероватно промена времена и радост због почетка дугоочекиваног пута изазвали такво необично расположење. Уживао сам гледајући тај пар и завидљиво мислио о томе како ја не могу лепо да поцрним, како ми је од свих видова спорта мање-више познат само шах, како с времена на време имам јаке прехладе... Ни Ди, која је последњих месеци завршавала докторску ди-

сертацију из биологије, није изгледала боље – била је бледа, уморна и јако мршава.

Увече, док смо се приближавали Кремсу и под ведрим небом гледали неку досадну француску комедију показао сам Ди то двоје. Упознали смо се следећег јутра, када су се скоро сви размилели по палубама, видевши кроз прозоре својих кабина тамне и мокре зидове уставе уместо обалних пејзажа на које су навикли. Мартин је имао некакве информације из те области и нешто је живо објашњавао својој пријатељици. Ми смо случајно стајали поред њих, и Ди, која је у таквим ситуацијама постајала, на моје изненађење, јако радознала, поче да га испитује о детаљима превода брода кроз уставу... Од тог тренутка смо сва задовољства путовања делили са њима – екскурзије, палубни биоскоп, дискотеку, бар на отвореном, где смо уз лаки коктел пратили залазак сунца, и онај бар у потпалубљу, куда смо се селили после поноћи и где је увек свирао џез – тамо смо настављали да пијемо и играмо... Заборавили смо одакле долазимо и куда треба да се вратимо, побркали дане у недељи, а као календар нам је служио унапред одређени мени, у ком су се, у зависности од националне припадности зелених обала Дунава које смо видели са брода, смењивала јела немачке, аустријске, словачке и мађарске кухиње.

Мартин је био тих, уравнотежен и веома добродушан спораћ. Габри – ексцентрична, променљивог расположења, несташна.

„О, Клаус, теби су кроз изгорела леђа, то је скоро опекотина! Дозволи да те намажем, имам одличну крему. Ди, види свог мужа, изгледа да се стиди...” А пет минута пошто сам ја послушно легао на стомак и она почела лаким кружним покретима да утрљава хладну пасту у моју кожу: „ОК! Вас двоје ћете сада да поумирете од љубоморе, боље отидите до базена, освежите се...” И када су Ди и Мартин послушно отишли, и ја, против своје воље, чекао када ће се њене руке још чвршће слити са мојим телом и изазвати још јачу унутрашњу дрхтавицу, она неочекивано подиже руке са мојих леђа, и, благо ми уснама дотичући ухо, прошапта: „Не смеш толико да волиш жену, настрадаћеш са Ди...” Па седе поред, и, као да се ништа није десило, узме да прелистава часопис.

Габриела није смела моју жену да назива именом које је постојало само за нас двоје; за њу је она морала да буде Хајди. Међутим, како је чула моје „Ди”, она га одмах прихвати – без питања, али са другарским осмехом, она поче да се понаша комотно тамо где сам ја желео да са својом женом будем сам.

„Ди, он ти је тако пажљив, мио...”, рече кад сам им до лигештула донео сладолед, „дај да га пољубимо у оба образа.” И пољубила ме. И смејала се, и све је било тако неусиљено. И Ди, подсмехујући се, уради исто то. Ди је била интелегентнија, префињенија, али је губила на том

пиру забаве. Овде су се котирали бронзани тен и спортска фигура, крпице и кокетирање, а такође и површно схватање живота, у ком је главни проблем био избор између биоскопа, базена, бара и дискотеке. Габи, шармантна агенткиња за продају некретнина, из Келна, овде је била краљица. Уловила је моје лако пијанство и настављала игру са једноставношћу локалне примадоне.

Седели смо учетворо у малом, пријатном ресторану у Будимпешти. Габи и ја смо играли већ други танго заредом, и она, приближивши ми се више него што је било пристojно, поче да ме задиркује – ти, наравно, ниједном ниси преварио Ди и не би је преварио све да ти се сама Брижит Бардо увуче у кревет... Ја сам одвраћао шалом – тета Брижит није мој тип... После плеса наше даме су отишле до тоалета. Мартин и ја смо о нечему необавезно ћаскали када се појавила Габи. „А где је Ди?“, упитих ја. „Нешто јој је лоше“, одговори она забринутото, „зове те да дођеш.“ Ја улетех у женски тоалет. Ди је стајала пред огледалом, певушећи, и поправљала фризуру. Погледала ме је искрено зачуђена. „Погрешио сам врата“, снађох се ја. „Ја вол, мајн хер!“, намигну ми и промукло повика пришита прсата Мађарица са кармином у руци.

Остатак вечери Габи се лупешки смешкала, али ја више са њом нисам ни причао ни плесао. „Извини, хтела сам да проверим како брзо реагујеш“, шапнула ми је кад смо се враћали. Ја сам ћутке окренуо главу.

„И шта кажеш за тета Габи?“, прошапта она, на тренутак се одвојивши од мојих усана, „слађа него тета Брижит?“ Ја нисам одговарао; желео сам да се љубим, а не да причам. „А ти... ниси баш тако... стидљив... као што изгледаш...“, ватрено је уздисала она између пољубаца, „кажи... јеси то желео од самог почетка?“

Због густе магле која се прострла по целом Дунаву брод је већ дуго стајао усидрен. Била је већ прошла поноћ. Ди је, мртва уморна, заспала, Мартин је остао у кабини са својом омиљеном Агатом Кристи коју свих тих дана није стизао да отвори. Једино смо Габи и ја имали снаге да прошетамо последњи пут пред спавање по нашој снежно белој лађи. Завршавао се последњи дан путовања, сутрадан смо се враћали у Пасау. Били смо сами на палуби – у мрачној и влажној ноћи. Брод је с времена на време стењао дугим упозоравајућим звуком сирене...

„Је л' ти хладно?“ „Ма не, таман посла...“ „Клаус...“, шапутала је она. Ја је нисам ословљавао, у том моменту нисам знао ни за какву агенткињу за некретнине из Келна. У мом загрљају је била та древна Гркиња на коју ме је подсетила при првом сусрету, одушевљено чедо сунца и мора, паганка, неоптерећена наравоченијима хришћанства, за коју су жеља и чулност једнако благословени боговима као и свита-

ње и плима. Били смо далеко. Магла је била прогутала небо и звезде, таласи су благо заплускивали бокове брода. Лежали смо на дну чамца, поцрнелог од старости, и ноге су нам се мрсиле у мрежи која је мирисала на речне алге. Весла су одавно била одбачена, и нас је односило све даље и даље у море. И ми смо све мање и мање схватали ко смо, где и зашто је све то тако...

„Ја вол, мајн хер!”, промукло ми викну и намигну весела Мађарица великих груди, и ја се пробудих. Ди је ходала по кабини и скупљала ствари. Моје путовање у древну Грчку и касни повратак, судећи по свему, није приметила. Ја сам био одвратан сам себи.

Кроз два сата смо се на пристаништу опраштали од Габриеле и Мартина. Мени је пуцала глава, обигравао сам око кофера, спреман да се сваког трена устремим према колима. Али остали никако нису могли да се растану. Грлили су се, руковали. А онда опет почињали да понављају оно што су данас већ више пута рекли: путовање је било тако кратко, тако је тужно растати се, ах, како ћете нам недостајати, али ћемо се обавезно дописивати и следеће године поново идемо некуда – четворо. Не некуда, него у Египат – то су решили Мартин и Ди. И одмах одлучили да осим обиласка пирамида морамо обавезно да резервишемо недељну пловидбу по Нилу. Габи их ватрено подржа, и, ошигнувши ме погледом, додаде: „Баш ме занима да л’ и тамо бивају такве густе магле као на нашем Дунаву? Прошле ноћи је било страшно...” Ја се скврчих од бола: *наш Дунав...*

Тад се нешто догодило. Можда сам био побледео или сам посрнуо, тешко уздахнуо или одао узрујаност очима. Не знам, више се не сећам. На то ме Ди забринуто упита: „Није ти добро?” И пошто сам ја промрмљао нешто неодређено о главобољи, она ме загрлила и пољубила у образ. „Ја ћу да возим, важи?” рече, збуњена изливом нежности коју никада, понављам – никада раније није показивала пред другим људима.

Зашто нисам умро тамо на пристаништу?

Сада, кад су ми одбројани сати, могу тачно да кажем да би то био прави тренутак... Тренутак стида и блаженства... Смрт би дошла као искупљење, као решење неразрешивог сплета околности... И за опрштај – раскошни дар природе, шкрте на нежностима, уздржане у свему што се тицало блискости и чулности, способној тек да ми се благо повинује...

Ја подигох кофере, и, не прозборивши ни речи и не осврћући се на Мартина и Габи, пођох према колима.

Прошле су две године, и Ди ме је напустила.

Не, није сазнала за моју превару. Споља гледано, тај догађај, у целини, није имао последица на наш однос. Али је за мене самог он пред-

стављао загонетку: да ли га је било могуће сматрати природним инстинктом који се случајно испољио, или очајним покушајем самопоштрве у мојој неравноправности са Ди?

А она? Шта је њој фалило у нашем браку? Шта је то она тражила и није могла да нађе у мени? Шта ју је разочарало? Да ли је могла сама себи да одговори на та питања?

Али она је само све невољније и раздраженије одговарала на моја вечерња запиткивања – како је провела дан, да ли је често мислила на мене, да ли је понела кишобран – киша је падала од јутра и могла је да покисне – зашто ми је само једном телефонирала на посао... Ја сам је доживљавао као део свог бића и свако наше разграничење у простору доносило ми је психичку нелагодност, а понекад изазивало скоро физичко мучење. „Кажеш да ме волиш, значи да треба да осећаш нешто слично”, прекоревао сам је у мислима и понављао у себи просту риму:

... Tag aus, Tag ein
Zusammen zu sein...*

Пожуривао сам је да заврши докторску дисертацију јер смо планирали да после тога, напoкoн, имамо дете. Ја сам страшно желео да почнемо да живимо као права породица, мада сам стрепео од тога да ће се Ди још више оградити од мене, потпуно се усредсредити на бебу. Али то би је јаче везало за кућу, за породицу, и, можда, помогло да заувек сахраним прикривени страх од лутајућих музичара и француских путника.

Неколико пута је одлазила на научне конференције или пословне путеве везане за њену научну делатност. Са последњег пута у Бремен вратила се замишљена, ћутљива. Два дана је ходала по кући ван себе. На крају је решила: „Морамо озбиљно да разговарамо...” „Бременски музиканти?”, прекинух је ја. Она се захвално насмеши: „Да, само је овог пута озбиљније...” Он је био њен колега, научник, талентован, шармантан, одавно и, разуме се, ватрено, у њу заљубљен... Гледао сам је нетремице и нисам слушао. Бол је била превелика.

Скупио сам све свећњаке из куће, разместио их по спаваћој соби, упалио свеће и легао у кревет. Тако смо нас двоје некад давно провели нашу прву ноћ, и мени се тада чинило да кревет, уоквирен ватреном чипком, полако клизи по Дунаву...

Овог пута сам лежао сам, и кревет се претварао у сандук, на брзину склепан од сивих дасака. Било ми је хладно и пусто. Грци-пагани, камених лица, издекламоваше нада мном некакву неразумљиву баја-

* Из дана у дана заједно да будемо – нем., прим. прев.

лицу, и без журбе, безосећајно положише сандук на сплав. Најстарији од њих, онај са чакљом, одгурну сплав у мутне воде реке, и ја, у ореолу треперавих пламичака, заплотив по Дунаву – по местима која нисам знао, затим поред „наше” обале, која је била сасвим пуста и одакле ми нико није махао, и даље – кроз Пасау и земље Дунавске монархије... Нико на мене није обраћао пажњу, и последња нада ми је била Будимпешта, где је био мој једини друг – весела прсата Мађарица са промуклим гласом, али ни она не изађе на обалу Дунава да ми на опрштају викне своје „Ја вол, мајн хер!” Нико ме нисам био потребан...

Изгледа да сам силно пијан... иначе откуд на Дунаву Грци, па још и пагани?

Али најстрашнија су била вечерња враћања кући. Сваки пут...* (*део текста је прецртан, и ту стоји залепљен лист са текстом, који судећи по свему представља извод из теорије сексологије о психоемоционалним типовима)

Тај што управља судбинама такође може да погрешити – у рукама држи милијарде конаца...

... теорија...

Ерос – страсна љубав-занос, тежња за потпуним физичким поседовањем,

Лудус – хедонистичка љубав-игра, која се не одликује дубином осећања,

Сторге – мирна, стамена љубав-пријатељство,

Прагма – разумна љубав која се може свесно контролисати, љубав из рачуна,

Манија – ирационална љубав-опседнутост, за коју је типична неувереност и зависност од објекта привлачности,

Агапе – несебична љубав, предавање

Ја сам коктел *ероса, маније и агапе*.

Ди је *лудус*?

Како год да је, Ди и ја смо бар неколико месеци, неколико дана, неколико сати или нека буде свега неколико минута, били једно хармонично цело. Заволели смо се лако и радосно, и у нашем савезу Ди је у почетку била *агапе*. Такве ствари не ишчезавају у магли над реком, где човек губи контролу над својим животињским инстинктима... Такве ствари не смеју да ишчезну, иначе овај проклети свет не вреди ама-баш-ништа!

Ако један ток поделите на два рукавца, они ће се, пре или после, опет спојити, било опет у реци, било у мору.

Она је стан отворила својим кључем, ушла и ћутке почела да качи своју одећу у ормар. Нисмо помињали то што се десило, нисмо разговарали о годинама које смо проживели одвојено, нису нам биле потребне ни речи праштања, ни нове заклетве на верност. Зар то није обично кад се раздвојени токови опет спајају у једно цело?

Просто смо почели даље да живимо.

... Tag aus, Tag ein
Zusammen zu sein...

Али из неког разлога ништа није вечно. Прошле су године, и она је умрла. И онај пас трагач са минђушом у уху, који уопште није глуп, изгледа је на правом путу. Убеђен је да невидљивих убица нема. Значи, моје време је истекло. Остаје ми још само да напишем поруку да фрау Плех не сноси никакву одговорност за то што сам ја, служећи се нашом дугогодишњом блискошћу, у последње време дуго бивао код ње у апотеци.

Баварско-швапски дунавски рељеф – то су река и широк зелени појас од Улма до Нојбурга; пре је тамо била шума... Још увек се могу видети моћни храстови. На њима се гнезде сиве чапље и јастребови. На реци можете да сретнете чак и даброве, који се ретко виђају. (Александер Халмајер, 1922)

Ускоро ћу видети Ди. Знам где треба да је тражим... Тамо, над Дунавом се гнезде сиве чапље и јастребови... На себи ће сигурно имати лаку љубичасту хаљину и бео шешир са широким ободом...

Кад сам дочинио рукопис, био сам кроз пометен. По мојим прорачунима од смрти аутора је прошло већ десет година. Било је несхватљиво како то да свеска није дошла до полиције. Исто је тако били нејасно да ли је полиција схватила шта се уствари десило. У рукопису су се помињала имена учесника, и ја сијадох да иражим сестру покојнице, Марју, у нади да је још жива. Прескачем дејале иираге; важно је да сам је нашао у једном сирачком дому у околини језера Тејерн. Пошито смо ступили у контакт телефоном, послао сам јој лаву свеску, и већ сам био почео да губим наду, кад је стигло писмо.

„Требало ми је много времена”, извињавала се она, „да прерадим све те догађаје, дођем себи и нађем снаге да Вам одговорим. Сирота Ди и несрећни, несрећни Клаус... Дубоко рањен, дубоко изневерен...

Сигурно ће Вас запрепастити то што ћу Вам рећи. Али је истина је да је Ди умрла од срчаног удара. То се стварно догодило за време вечерње шетње, на клупи недалеко од куће, али не у Минхену, него у Бремену, где је она све те године живела са својим другим мужем. Нико је није напао, и Клаусу се није враћала, чак се, чини ми се, ниједном од развода нису видели. Једино су слали једно другом ускршње и рођенданске честитке. Из другог брака Ди има одраслу ћерку која студира на Хумболтовом универзитету у Берлину.

Мени је Клаус одувек био драг; с времена на време смо једно другом телефонирали и ишли у госте. Није ми промакло да му долази сусетка-апотекарка, али сам сигурна да му та веза није много значила. Белешке које сте ми послали само су потврдиле да је читавог живота волео једино Ди и живео са мишљу о њој. И смрт њену, као што видите, није могао да преживи...

Било ми је јако тешко да му саопштим да је Ди умрла. Дуго је ћутао, затим захвалио што сам га позвала и спустио слушалицу. После месец дана преко тог телефона сам чула јецање фрау Плек: Клауса више нема... тровање... лекови из њене апотеке...

Ја не умам да објасним те белешке које је писао после смрти Ди – о томе да се она, као, вратила, живела са њим и посебно о том суровом убиству... Од свега тога мени се још леди крв у жилама... Можда ће ту причу боље разумети мање блиски и пристрасни него ја.

Моје болесне ноге и опште стање здравља тешко да ће ми скоро дозволити да дођем до Минхена, и зато бих да искористим прилику и замолим Вас: ако будете ишли на гробље, да ли бисте били љубазни да у моје име положите неколико цветача на Клаусов гроб? Он лежи на Источном гробљу, на самом крају четрнаесте алеје. Надам се да је већ схваћен, опроштен и спокојан.”

ВЛАДИМИР ШУБИН, аутор „Тамо, над Дунавом...”, рођен је 1949. године. Већи део живота је провео у Сибиру и у Лењинграду (Санкт Петербургу), а од 1997. је настањен у Минхену. По струци је инжењер радиотехнике, али му је пословна делатност увек била везана за књижевност: литерарни водич по Лењинграду (специјалност: Пушкин и Гогољ), књижевни консултант у часопису „Уметност Лењинграда”, заменик директора у музеју Ане Ахматове. Аутор је књиге *Песници пушкинског Петербурга* (1985) и многих популарних и научних публикација. Његове кратке приче се објављују у многим књижевним часописима у Русији и Европи.

Превела с руског и белешку саставила БРАНКА ТАКАХАШИ